

Työ ja turva/TG

24.3.2025

Sosiaali- ja terveysministeriö
mira.launonen@gov.fi

Kutsu kuulemistilaisuuteen työryhmän ehdotuksesta lapsitoiveita tukevaksi väestöpoliittiseksi ohjelmaksi 7.4.2025

Sosiaali- ja terveysministeriön johdolla toiminut Väestöpoliittisen ohjelman valmistelutyöryhmä on koonnut Toimenpiteitä lapsitoiveiden tukemiseksi ja syntyvyyden kohentamiseksi -muistioon lähes 50 lyhyen ja pitkän tähtäimen toimenpidettä, joilla pyritään kohentamaan syntyvyyttä Suomessa.

Muistiossa tuodaan esille tarve uusiin syntyvyyttä edistäviin politiikkatoimiin, joilla voidaan helpottaa perheellistymistä ja jotka tukevat työn ja perheen yhteensovittamista. Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK muistuttaa, että uusien toimien ohella on syytä myös pitää kiinni jo olemassa olevista syntyvyyttä edistävästä rakenteista, kuten kattavasta perhevapaajärjestelmästä, lapsen subjektiivisesta oikeudesta varhaiskasvatukseen, maksuttomasta perus- ja toisen asteen koulutuksesta, kattavasta julkisesta terveydenhuollosta ja perheellistymiseen liittyvistä sosiaalietuuksista.

Muistiossa esitetyt toimet vaikuttavat pääosin perustelluilta. SAK keskittyy tässä lausunnossaan lähinnä työelämää, työn ja perheen yhteensovittamista, perheiden toimeentuloa ja työelämän tasa-arvoa liittyviin työryhmän ehdotuksiin.

Syntyvyys laski tilastohistorian matalimmalle tasolle vuonna 2023. Kokonaishedelmällisyysluku oli kyseisenä vuonna 1,26. Väestöliiton tutkimusten mukaan 75 prosenttia Suomen syntyvyyden laskusta johtuu siitä, että ensimmäistäkään lasta ei synny. Keskeisimpiä syitä siihen, ettei ensimmäistä lasta yritetä saada liittyvät sopivan kumppanin puutteeseen, omasta elämäntyylistä luopumiseen sekä erilaisiin epävarmuustekijöihin, kuten asunnon pienuuteen, perheen taloudelliseen tilanteeseen ja työuraan liittyviin katkoksiin. Siihen, miksi toista tai sitä useampaa lasta ei yritetä saada, liittyy vahvemmin perheen taloudellinen tilanne, työn ja perheen yhteensovittamisen haasteet sekä yhteiskunnan riittämätön tuki.

SAK tukee hallituksen tavoitetta syntyvyyden tukemiseksi, mutta huomauttaa samalla, että usea hallituksen jo tekemä ja suunnitteilla oleva toimi tosiasiallisesti heikentää perheiden ja perhettä toivovien mahdollisuuksia saavuttaa toivottu lapsiluku. Vaikka alhaisella syntyvyydellä on merkittävä vaikutus yhteiskuntaamme, saavuttamaton lapsitoive on aina ensisijaisesti yksilön henkilökohtainen tragedia. Samalla kun yhteiskunnan on mukauduttava alhaiseen syntyvyyteen, yhteiskunnan on myös tuettava yksilöitä saavuttamaan toivottu lapsilukunsa.

SAK pitää tärkeänä, että hallitus ryhtyy toimiin lapsitoiveiden toteutumisen puolesta. Muistiossa listatuista ehdotuksista on varmasti hyvä aloittaa.

Syntyvyyden kohentaminen ja lapsi- ja perhemyönteisen työelämän vahvistaminen vaatii monitahoisia toimia, joissa myös työelämätoimijoiden rooli on merkittävä. Työmarkkinajärjestöt yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön kanssa ovat parhaillaan aloittamassa kampanjaa perhevapaiden tasaisemman jakautumisen puolesta.

Mielenterveyden haasteet on myös otettu huomioon työmarkkinajärjestöjen sopimassa ja maan hallituksen hyväksymässä eläkesopimuksessa. Sopimus sisälsi ehdotuksen kolmikantaisen selvityksen tekemistä keinoista, joilla voisi edistää erityisesti työkäisten mielenterveysongelmien ehkäisyä ja hoitoa.

Pelkillä suosituksilla, kannustamalla ja yleiseen asenneilmapiiriin ei saada pitkäjänteisiä tuloksia. Syntyvyyden kohentaminen vaatii panostuksia työelämään ja yhteiskunnan turvaverkkoihin.

Alla SAK:n huomioita kolmeen muistiossa esitettyyn kokonaisuuteen:

1. Kohta 5.2 Vahvistetaan työllisyyttä ja sekä tasa-arvoa ja perheystävällisyyttä työelämässä

Muistiossa todetaan, että työllisyyden vahvistaminen on syntyvyyden ja perheellistymisen kannalta merkittävä tavoite. Muistiossa yhä todetaan, että tavoitteiden saavuttamiseksi hallitus toteuttaa laajan kokonaisuuden uudistuksia, joilla työllisyystavoitteeseen päästään. SAK kuitenkin huomauttaa, että hallituksen toimet ovat ristiriitaisia tavoitteiden kanssa ja niillä on monesti enemmän hyvinvointia heikentäviä kuin työllisyyttä parantavia vaikutuksia.

Hallituksen tekemien lukuisten heikennysten sijasta hallituksen tulisi keskittyä luottamuksen palauttamiseen työn saamiseen, työn pysyvyyteen ja yhteiskunnan turvaverkkoihin.

Pääministeri Orpon hallitus on parhaillaan valmistelemissa ja jo valmistellut lukuisia työelämäheikennyksiä. Lisäksi hallitus on jo toteuttanut lukuisan määrän leikkauksia yhteiskunnan turvaverkkoihin. Erityisesti leikkaukset työttömyysturvaan ja asumistukeen heikentävät työntekijöiden luottamusta yhteiskunnan tukiverkkoihin.

Hallitus on helpottamassa määräaikaisten työsopimusten tekemistä niin, ettei jatkossa sopimuksen tekemiseen vaadita perustetta. Tämä tulee todennäköisesti lisäämään määräaikaisten työsuhteiden määrää. Määräaikaiset työsuhteet ovat jo nyt kaikkein yleisimpiä nuorilla ja naispuolisilla työntekijöillä. Hallitus on myös helpottamassa irtisanomista työntekijästä johtuvasta syystä. Muutos tarkoittaa

Työ ja turva

24.3.2025

irtisanomiskynnyksen madaltamista, jolloin jatkossa henkilöperusteinen irtisanominen olisi käytännössä nykyistä helpompaa. Molemmat toimet lisäävät työntekijöiden kokemaa epävarmuutta ja työelämän pirstaleisuutta.

Maan hallitus on työelämäheikennysten lisäksi toteuttanut lukuisia heikennyksiä yhteiskunnan tärkeisiin turvaverkkoihin. Sosiaaliturvaleikkaukset työttömyysturvaan ja asumistukeen iskevät usein samoihin henkilöihin ja lapsiperheisiin. Asumistuen ja työttömyysturvan suojaosien poisto osuu erityisesti osa-aika- ja pienipalkkaista työtä tekeviin naisvaltaisiin aloihin heikentäen näin pienituloisten työssäkäyvien toimeentuloa. Syntyvyys on laskenut eniten juuri pienituloisilla matalammin koulutetuilla henkilöillä.

Muistiossa ehdotetaan lyhyen aikavälin toimenpide-ehdotuksena, että toteutetaan Työelämän tasa-arvo- ja perhevapaat -työryhmän ehdotuksen. SAK toteaa, että työryhmän ehdotuksia on tärkeä edistää, jotta raskaus- ja perhevapaasyrjinnän ehkäisemiseksi vihdoin tehtäisiin jotain. Nuoriin naisiin kohdistuu korostuneesti myös raskaus- ja perhevapaasyrjintää, joissa yksi tyypillisimmistä tilanteista liittyy määräaikaisten työsopimusten jatkamiseen. Määräaikaisuuksien lisääntyminen saattaa vaikuttaa syrjinnän lisääntymiseen.

SAK kuitenkin toteaa, että työryhmän ehdottamat toimet ovat riittämättömiä raskaus- ja perhevapaasyrjinnän ehkäisemiseksi. SAK on yhdessä muiden palkansaajakeskusjärjestöjen kanssa ehdottanut lukuisia toimia, joilla raskaus- ja perhevapaasyrjintään voitaisiin tehokkaasti puuttua. Nämä ehdotukset löytyvät Työelämän tasa-arvo ja perhevapaat -työryhmän loppuraportista.

Työelämäheikennysten perumisen lisäksi yhteiskunnan turvaverkkoja on vahvistettava nykyisen heikentämisen sijasta. Työelämäheikennysten ja turvaverkkojen rapauttaminen lisäävät palkansaajien kokemaa epävarmuutta, mikä on myös yksi keskeinen syy siihen, miksei toivottua lapsilukua saavuteta tai uskalleta tavoitella.

SAK kannattaa pitkän aikavälin toimenpide-ehdotuksena laadukkaasta ja saavutettavasta varhaiskasvatuksesta huolehtimista. Laadukkaat ja saavutettavat varhaiskasvatuspalvelut tukevat työssäkäyntiä pikkulapsivaiheessa. On ensisijaisen tärkeää taata myös vuoropäivähoito, myös pienemmillä paikkakunnilla. SAK pitää tärkeänä, että päivähoitomaksuja kohtuullistetaan edelleen. Nuorimpien kouluikäisten lasten vanhempien työn ja perheen yhteensovittamista tulee helpottaa turvaamalla aamu- ja iltapäiväkerhojen toiminta.

Työ ja turva

24.3.2025

2. Kohta 7.1 Huolehditaan lapsiperheiden etuuskien riittävästä tasosta ja selvitetään taloudellisia kannustimia lapsensaannin aikaistamiseksi

Muistiossa ehdotetaan lyhyen aikavälin toimenpide-ehdotuksena hallituskauden aikana lapsiperheille suunnattujen korotusten vaikutuksien seuraamisen ja kehittämisen kokemusten pohjalta. SAK pitää tärkeänä, että lapsiperheitä tuetaan, kun se on toimeentulon kannalta tarpeellista.

Maan hallitus on kuitenkin toteuttanut lukuisia heikennyksiä yhteiskunnan tärkeisiin turvaverkkoihin, joihin moni lapsiperheellinen on tukeutunut. Lukuisat sosiaaliturvaleikkaukset työttömyysturvaan ja asumistukeen iskevät usein samoihin henkilöihin ja lapsiperheisiin. Asumistuen ja työttömyysturvan suojaosien poisto osuu erityisesti osa-aika- ja pienipalkkaista työtä tekeviin naisvaltaisiin aloihin heikentäen näin pienituloisten työssäkäyvien toimeentuloa.

SAK pitää erityisen tärkeänä, että toimenpide-ehdotuksista lapsiperheiden toimeentulon tukemiseksi pidetään kiinni.

3. Kohta 7.2 Seurataan ja kehitetään perhevapaiden ja lastenhoidon tukien järjestelmää

Väestöliiton tutkimusten mukaan varsinkin toisen tai useamman lapsen saamista viivästyttää työn ja perheen yhteensovittamisen haasteet. Perhevapaaudistuksen myötä työn ja perheen yhteensovittamista helpotettiin muun muassa joustavoittamalla etuusjärjestelmää. Työtä työn ja perheen yhteensovittamiselle on edelleen jatkettava. Työelämän erilaiset joustot, kuten työntekijän toiveesta tehtävät työajan muokkaukset, tukevat perheellisten arjen sujuvuutta.

Perhevapaaudistuksen seurannan lisäksi SAK ehdottaa, että vanhempainvapaita ja lastenhoidon tukia tarkastellaan yhdessä kokonaisuutena, jotta pikkulapsivaiheen toimeentulo voidaan ottaa tarkoin huomioon. Monesti keskustelu perhevapaiden jakautumisesta ja kotihoidon tuen vaikutuksista naisten työllisyyteen keskittyy pääosin tasa-arvon ja työllisyyden teemoihin. SAK kuitenkin huomauttaa, että pikkulapsivaiheessa päätökset perhevapaiden jakamisesta tehdään erityisesti pienituloisten keskuudessa perheen toimeentulo huomioiden eikä tätä näkökulmaa tule unohtaa vanhempainvapaita tai lastenhoidon tukia uudistettaessa.

SAK kannattaa perhevapaiden kehittämistä ja keston pidentämistä siihen saakka, kun lapsi on 1,5-vuotias. Perhevapaiden keston

Työ ja turva

24.3.2025

pidentämisen myötä tarve kotihoidon tuelle vähenee ja perheiden toimeentulo paranee pikkulapsivaiheessa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Tuuli Glantz
tuuli.glantz@sak.fi
sosiaalipoliittinen asiantuntija